

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ

Настава и учење

-Квалитеті васпійно-образовної процеса-

Ужице 2013.

НАСТАВА И УЧЕЊЕ
– квалитет васпитно-образовног процеса –

НАСТАВА И УЧЕЊЕ

– квалитет васпитно-образовног процеса –

Издавач

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ

За издавача

Др Радмила Николић

Главни и одговорни уредник

Др Радмила Николић

Програмски уредници

Др Радмила Николић, др Миленко Кундачина, др Видан Николић

Програмски одбор

Dr Robert Wońkowski (Poljska), др Драго Бранковић (Република Српска), др Љупчо Кеверески (Македонија), др Снежана Маринковић (Србија), dr Milan Matijević (Hrvatska), др Радмила Николић (Србија), dr Eva Szórádová (Slovačka), dr Našim Muminović (BiH), dr Mara Cotič (Slovenija), dr Pavel Doulík (Češka Republika)

Рецензенти

Dr Jana Duchovičová (Slovačka), др Љупчо Кеверески (Македонија), dr Dana Malá (Slovačka), dr Mara Cotič (Slovenija), др Данијела Василијевић, др Лидија Златић, др Драгољуб Зорић, др Марина Јањић, др Миленко Кундачина, др Снежана Маринковић, др Сања Маричић, др Оливера Марковић, др Љубинко Милановић, др Миомир Милинковић, др Видан Николић, др Радмила Николић, др Јелена Стаматовић, др Милован Стаматовић, др Данијела Судзиловски, др Крстивоје Шпијуновић (Србија)

Организациони одбор

Др Радмила Николић, dr Eva Szórádová (Slovačka), dr Mara Cotič (Slovenija), др Миленко Кундачина, др Крстивоје Шпијуновић, др Драгољуб Зорић, др Обрад Јовановић, др Милован Стаматовић, др Данијела Василијевић, др Жана Бојовић, др Данијела Судзиловски

Организатори

Универзитет у Крагујевцу, Учитељски факултет у Ужицу (Србија)
Universitet „Konstantin Filozof“, Pedagoški fakultet, Nitra (Slovačka)
Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta v Kopre (Slovenija)

Лектори

Др Далиборка Пурић
Мр Љиљана Костић

Преводиоци

Мр Гордана Љубичић (енглески језик)
Мр Светлана Терзић (руски језик)

Техничко уређење

Рачунарски центар Учитељског факултета

Штампа

Штампарија „Братис“ – Ужице

Тираж

200 примерака

Ужице, 2013.

ISBN: 978-86-6191-015-9

Штампање ове монографије помогло је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

**УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ**

НАСТАВА И УЧЕЊЕ

– квалитет васпитно-образовног процеса –

**Ужице
2013.**

**UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
THE TEACHER-TRAINING FACULTY OF UŽICE**

TEACHING AND LEARNING

– the Quality of the Educational Process –

**Užice
2013.**

Др Славица Максић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Јелена Павловић

Институт за педагошка истраживања, Београд

НАСТАВА КОЈА ПОДРЖАВА КРЕАТИВНОСТ*

Апстракт: Настава представља главну активност у школи у оквиру које се остварује стицање знања као најважнији циљ образовања и васпитања. Највеће примедбе настави у школама широм света јесу да се своди на преношење знања, да није занимљива и да није подстицајна ни за испољавање креативности наставника нити за испољавање и развој креативности ученика. Поставља се питање колико се креативност може подстицати кроз наставу према мишљењу наставника. Мишљења наставника јесу предмет испитивања у овом раду због утицаја који могу имати на њихово понашање на часу. Одговори наставника основне школе (N = 244) на отворено питање о томе како школа може допринети развоју креативности класификовани су у следеће категорије: наставне активности, ваннаставне активности, школска клима, наставни план и програм, професионални развој наставника, управљање креативношћу и партнерство за креативност. За потребе овога рада спроведена је садржинска анализа одговора у којима су наставници видели наставу као место где се креативност може подстицати. Утврђене карактеристике наставе која подржава креативност према уверењу наставника, упоређене су са актуелним теоријама креативности, учења и човековог развоја. Изведене су импликације за дизајнирање креативне наставе и даља испитивања у области.

Кључне речи: *настава, креативност, имплицитне теорије, наставници, основна школа.*

* Чланак представља резултат рада на пројектима „Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије“ (бр. 47008) и „Од подстицања иницијативе, сарадње и креативности у образовању до нових улога и идентитета у друштву“ (бр. 179034), чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011–2014).

УВОД

Питање које нас занима у овом раду јесте како школа може допринети развоју креативности кроз наставу. Настава је, по дефиницији, руковођење процесом учења, организован рад наставника са ученицима који омогућава систематско усвајање знања, као и развијање њихових способности и интересовања (Трнавац, Ђорђевић, 1992). Настава представља главну активност у школи у оквиру које се остварује стицање знања као најважнији циљ образовања и васпитања. Највеће примедбе реализацији наставе у школама широм света јесу да се своди на преношење знања, да није занимљива и да није подстицајна ни за испољавање креативности наставника нити за испољавање и развој креативности ученика (Максић, 2006). Често, образовање није у стању да препозна, негује и употреби креативне потенцијале учесника (Шкорц, 2012).

Резултати истраживања и искуства из школске праксе указују на значај уверења наставника за њихов однос према креативности ученика, начин рада и понашање на часу, као и према сопственој креативности (Kampylis, Berki, Saatiuoma, 2009; Максић, Ђуришић Бојановић, 2013). Испитивања откривају да наставници вреднују креативност, али не верују да могу да подрже креативност својих ученика због реализације обавезног наставног програма и припреме ученика за обавезне испите (Andiliou, Murphy, 2010). Наставник има најважнију улогу у стварању подстицајног школског окружења, а његове битне одлике су: отвореност, флексибилност, неуобичајеност и усмереност на ученика (Andiliou, Murphy, 2010; Максић, Павловић, 2009). Подстицајно окружење за креативно изражавање ученика је оно које пружа могућности избора, прихватање различитих идеја, подржава развој самоповерења ученика и усмерено је на њихове „јакe стране“ и интересовања (Fleith, 2000).

Најзначајније карактеристике ученика за развој њихове креативне продукције су њихове способности, интересовања и стилови учења; а у зависности од тога у којој мери школа успе да их уважи, биће подржано креативно изражавање (Renzulli, 1992). Креативну продукцију ученика подржава наставни план и програм који нуди основне идеје и појмове дате дисциплине, њену методологију и подстиче машту ученика. Креативност ученика може да подржи наставник који одлично познаје дисциплину којом се бави, који је оспособљен да користи одговарајуће наставне методе и технике, воли дисциплину којом се бави, као и наставнички позив. Суштину креативности чини креативно мишљење, а његово подстицање у школи захтева организовање наставе чији би то био циљ. Креативно мишљење обухвата стварање, откривање, проналажење, замишљање, претпостављање и постављање хипотеза; а настава која би га подржала претпоставља услове за стварање и давање идеја, проналажење нових ствари, обликовање новог продукта и замишљање шта би се десило када би било другачије него што је сада (Sternberg, 2001).

Колико ће наставник бити успешан у реализацији наставе, зависи и од његових личних теорија о настави (Meuer, 2009). Личне теорије наставника о настави су њихове претпоставке о основама, учинцима и узрочно-последичним везама наставног деловања које су формирали и критички размотрили на основу сопственог искуства и циљаног усвајања теоријских знања (Meuer, 2009). Повезивање овог искуства из школске праксе са резултатима истраживања о карактеристикама добре наставе даје критеријуме добре наставе, које чине: јасно структурирање наставе; висок удео стварног времена учења; подстицајна клима за учење; јасноћа садржаја; успостављање смисла комуникацијом; разноликост метода; индивидуално подстицање; интелигентно вежбање; транспарентност очекиваних постигнућа и припремљена околина (Meuer, 2005). Ако је мешавина критеријума рецептура унутар које се наставник може кретати да би даље развијао своју личну теорију добре наставе, онда се критеријуми наставе која подржава креативност могу тражити у њиховим личним теоријама.

ПРОБЛЕМ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Спроведено је истраживање са циљем да се утврди колико и на који начин се креативност може подстицати кроз наставу, према мишљењу наставника и других који раде у школи и имају утицаја на васпитно-образовни рад. Да би се одговорило на постављене циљеве, дефинисана су следећа питања:

- (1) у којој мери наставници и други запослени у основним школама виде наставу као место и прилику где школа може допринети развоју креативности;
- (2) како наставници и други запослени у основним школама виде допринос наставе испољавању и развоју креативности у школи;
- (3) које карактеристике наставе се појављују у описима наставе која подржава креативност?

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Узорак су чинили запослени у основним школама у Србији (N = 244) који су похађали семинар за стручно усавршавање,¹ реализован у периоду од 2011. до 2013. године, у градовима и селима широм земље.² Већину испитани-

¹ Семинар се односио на решавање проблема са дисциплином у разреду, а реализован је по избору школа из категорије акредитованих семинара које је препоручило Министарство просвете РС. Упитник је задат као усмеравајућа активност пре обраде теме „Креативност и проблеми у понашању ученика“, коју је реализовала прва ауторка овога рада.

² Београд, Нови Сад, Крушевац, Лесковац, Шабац, Панчево, Куршумлија.

ка чинило је наставно особље (53,3% предметни наставници и 42,2% учитељи), док су преостали (4,4%) били стручни сарадници или представници управе школе; узраст испитаника се кретао од 24 до 60 година (просечан узраст 42,2), а у погледу радног искуства били су заступљени сви нивои запослених, од приправника до оних који су задовољавали услов за одлазак у пензију (просечан радни стаж 14,8 година); већина испитаника је била женског пола (79,0%). Наведене карактеристике узорка одсликавају реалне карактеристике запослених у основном образовању (*Статистички годишњак Републике Србије*, 2011).

Испитаници су одговорали на *Упитник о имплицитним теоријама креативности*, који је садржао питања о природи креативности, њеном испољавању и условима за развој креативности. Овом приликом биће анализирани само одговори који се односе на то колико и како школа може допринети развоју креативности.

Мишљење о томе колико школа може допринети развоју креативности испитивано је питањем са понуђеним одговорима („нимало“, „мало“, „много“ и „у потпуности“). Питање о томе како школа може допринети развоју креативности било је отвореног типа, тако да су добијени одговори прво класификовани. Било је могуће да се примени категоризација која је развијена у испитивању истим инструментом са истраживачима који се баве проучавањем образовања (Максић, Павловић, 2009; Максић, Павловић, 2011) – што је и учињено. Запослени у основним школама, као и експерти за испитивање образовања, видели су могућности за допринос школе развоју креативности у следећим категоријама: „наставне активности“, „ваннаставне активности“, „школска клима“, „наставни план и програм“, „професионални развој наставника“, „управљање креативношћу“ и „партнерство за креативност“. Категорије су детаљно описане у раду чији су аутори Максић и Павловић (2009), док су овде само илустроване примерима у одељку о резултатима истраживања.

За потребе овога рада издвојени су и анализирани одговори у којима кроз „наставне активности“ школа може допринети развоју креативности. Најпре је испитивана заступљеност категорије „наставних активности“, а потом су идентификовањем кључних педагошких дескриптора и тема дефинисане поткатегорије у оквиру ове категорије. У ове сврхе коришћени су актуелни теоријски и практични модели мишљења, наставе и учења, чији су аутори Виготски, Давидов, Мејер, Стернберг, Рензули, Де Корте (Давидов, 1995; Де Корте, 2013; Desforges, 2001; Dryden & Vos, 2001; Ђорђевић, 2012; Hedegaard, 1990; Kyriacou, 2001; Meyer, 2002; 2005; 2009; Renzulli, 1992; Sternberg, 2001; Terhart, 2001; Трнавац, Ђорђевић, 1992).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Већина испитаних наставника и других запослених у основним школама у Србији одговорила је на питања о томе колико школа може допринети развоју креативности (90,6%), а већина од њих (80,1%) изјављује да школа може много да допринесе развоју креативности. У целини, резултати нашег истраживања могу се тумачити као показатељ уверења већине наставника и других који раде у основној школи да је школа место где се креативност може подржати. Међутим, морамо бити опрезни у тумачењу налаза, најпре, због ризика од давања друштвено пожељних одговора, пошто је подстицање креативности прокламовани циљ у законској регулативи о раду у школи (*Закон о основама система образовања и васпитања*, 2009). Није за занемаривање ни податак да је 10% испитаника изјавило да школа може у малој мери да допринесе развоју креативности. Такође, не знамо какав је став оних који нису одговорили (а таквих је било близу 10% од узорка).

Већина испитаних наставника и других запослених у основним школама одговорила је и на питање о томе како школа може допринети развоју креативности (90,6%). Пошто су сви добијени одговори класификовани у раније наведених седам категорија, утврђено је да се „наставне активности“ као категорија налази у одговорима више од трећине испитаника (37,6%). Заступљеност и примери одговора који садрже категорију „наставне активности“ дати су у *табели 1*. Одговори у *табели 1* разврстани су према сложености на једнодимензионалне (само навођење „наставних активности“) и вишедимензионалне одговоре (када се „наставне активности“ комбинују са другим категоријама одговора). Вишедимензионални одговори су се састојали од две, три или четири категорије, при чему преовлађују одговори са две категорије. Најчешће се са „наставним активностима“ комбинују „ваннаставне активности“. Испитаници чешће дају вишедимензионалне одговоре (две трећине) него једнодимензионалне одговоре (једна трећина).

Табела 1. Учесталост и примери једнодимензионалних и вишедимензионалних одговора који садрже категорију „наставне активности“ (N = 85)

Број категорија заступљен у одговору	f испитаника	Примери одговора
1	32	Методe и средства у школи прилагодити подстицању креативности. Дозволити ученицима да сами налазе решења, само их усмераваати и мотивисати за рад. /наставне активности/
2	39	Кроз одговарајући наставни програм и садржај, кроз одговарајуће облике рада. /наставне активности, наставни план и програм/

Број категорија заступљен у одговору	f испитаника	Примери одговора
3	12	Више разних секција и слободних активности у којима се пружа слобода ученицима у осмишљавању и извођењу наставе; наставници који дозвољавају и подстичу ученике да самостално долазе до решења и одговора. / <i>наставне активности, ваннаставне активности, професионални развој наставника/</i>
4	2	Упознавањем детета, одабиром садржаја и материјала, давањем слободе у раду и мишљењу, подстицањем, сарадњом са родитељима ради даљег усмеравања. / <i>наставне активности, школска клима, управљање креативношћу, партнерство за креативност/</i>

Податак о томе да сваки трећи запослени у основној школи из нашег узорка сматра да се креативност може подржати кроз наставне активности може се сматрати повољним, јер потврђује улогу коју настава има за васпитно-образовни рад у школи. Настава представља главну активност у школи у оквиру које се остварује стицање знања као најважнији циљ образовања и васпитања. Неки врло блиски и тешко одвојиви аспекти васпитно-образовног рада, као што су школска клима или карактеристике наставних садржаја и понашања наставника, били су посебне категорије у нашој класификацији. На размишљање о испреплетености различитих аспеката и њиховом заједничком јављању наводи нас и доминација вишедимензионалних над једнодимензионалним одговорима која се може тумачити као неодвојивост фактора који чине неопходне услове за подстицање креативности у школским условима.

Пошто су „наставне активности“ издвојене као једна од категорија одговора на питање о подстицању креативности у школи који су добијени од наставника и других запослених у основним школама, у другој фази нашег рада спровеле смо анализу садржаја те групе одговора. На основу главних дескриптора и уочених тема у оквиру одговора „наставне активности“ које подржавају креативност у школи, дефинисане су следеће поткатегорије: „креативни задаци и стратегије“, „подстицање и мотивисање ученика“, „разноврсност и иновације у настави“, „методe подучавања и учења“, „индивидуализација учења“, „самосталност ученика“ и „улога наставника“. У седам поткатегорија смештено је 117 анализираних јединица одговора које је продуковало 85 испитаника. Називи и учесталост ових поткатегорија са примерима одговора дати су у *табели 2*.

Табела 2. Називи и учесталост поткатегорија у оквиру категорије одговора „наставне активности“ које подржавају креативност (N = 85 испитаника, 117 анализираних јединица одговора)

Наставне активности	f	Примери одговора
Креативни задаци и стратегије	15	1) Тако што ће инсистирати на креативном приступу при обради нових наставних садржаја из свих предмета. 2) Конкретни креативни задаци.
Подстицање и мотивисање ученика	17	1) Ученика треба подстицати, награђивати, додатно ангажовати, упућивати на разне изворе знања. 2) Укључивање ученика у наставу (више).
Разноврсност и иновације у настави	18	1) Применити разноврсне методе и облике рада. 2) Омогућити ученицима да упознају различите врсте активности, стилове учења, ... иновација у настави.
Методе подучавања и учења	32	1) Стављањем деце у проблемске ситуације које захтевају ангажовање да би је решили, а које нису свакидашње. 2) Повезивањем наставног градива са свакодневним животом ученика.
Индивидуализација учења	12	1) Давањем самосталних задатака по интересовању детета, посебан (индивидуалан) рад са дететом. 2) Кроз прилагођавање активности за развијање способности.
Самосталност ученика	18	1) Подстицањем ученика да самостално долазе до закључка и решења. 2) Организовањем разних видова наставних... активности којима ће руководити ученици.
Улога наставника	5	1) Само [ученике] усмеравати и мотивисати за рад. 2) Много кроз организовану наставу, помоћ наставника.

У анализираном материјалу, кључни дескриптори који се појављују у описима наставних активности који подржавају креативност у школи били су: тип и врста наставе, приступ и начин рада, разноврсност, активност наставника и ученика, задаци, учење, знање, самосталност ученика. Наставу која подржава креативност карактеришу „креативни задаци и стратегије“ који су занимљиви, необични, подстичу на размишљање и коришћење виших менталних функција. Креативна настава претпоставља „подстицање и мотивисање учени-

ка“, где је нагласак на ангажовању, награђивању и подршци креативним потенцијалима, способностима, радозналости и машти ученика. „Разноврсност и иновације у настави“ подразумевају развијање богате понуде разноврсних облика и начина учења, као и примену иновативних модела наставе. Као „методе подучавања и учења“ истакнуте су активна и интерактивна настава, проблемска настава, учење кроз истраживање, учење кроз игру, пројектно учење и практично учење (табела 3).

Табела 3. Називи и учесталост одговора „методе подучавања и учења“ у оквиру категорије одговора „наставне активности“ које подржавају креативност ($N = 29$ испитаника, 32 анализирани јединице одговора)

Методe подучавања и учења	f	Примери одговора
(Интер)активна настава	2	1) Организовањем часова активне наставе на часовима. 2) Кроз редовну наставу... интерактивним методама.
Проблемска настава	10	1) Проблемским приступом настави. 2) Не пуко репродуковање градива, које наставници предају, већ смислено решавање проблема.
Учење кроз истраживање	3	1) Организовати истраживачки и самосталан рад, упућивати на различите изворе информација. 2) ...истраживање тога – нечега доводи до нових спознаја, и даљим истраживањем долази до испољавања личне креативности у различитим областима.
Пројектно учење	1	1) Да даје креативне... пројекте ученицима.
Практично учење	10	1) Више практичног и примењивог рада. 2) Учење за живот.
Учење кроз игру	6	1) Учењем кроз игру. 2) Игролика настава.

У организационом смислу наглашен је групни рад, тимски рад и самостално учење, али и излажење из учионице, организовање радионица, упућивање на друге изворе. Знање које се стиче на овај начин је употребљиво, функционално, релевантно за живот. Следећа битна карактеристика је „индивидуализација учења“ која треба да обезбеди прилагођавање наставних садржаја, задатака и активности учениковим способностима, интересовањима и преференцијама. Креативна настава је она која подржава „самосталност ученика“ у свим фазама наставних активности, од тога да се дозволи ученицима да самостално долазе до решења и сазнања, до тога да се организују наставне активности којима би руко-

водили сами ученици. Последње издвојено обележје била је „улога наставника“ која се састоји у томе да помаже и усмерава ученика у учењу.

ДИСКУСИЈА

На основу података који су прикупљени у овом истраживању, може се направити опис наставе која подржава креативност. Да би настава подржала креативност, потребно је да наставник даје занимљиве задатке који активирају учениково мишљење, уважавају ученикове капацитете, преференције, подржавају коришћење и развој његових способности, држе ученикову пажњу, изазивају емоционалну укљученост. Наставник помаже ученику да учи тако што је активан у свим фазама процеса учења који постаје процес сазнавања: ученик решава смислене, релевантне задатке, истражује, закључује, уопштава, повезује и сазнаје. На овај начин емпиријско знање се допуњује и надограђује теоријским, ученик учи за живот, добро се осећа у току учења и везује позитивне доживљаје и емоције за предмет учења, као и сам процес учења. Настава која подржава креативност јесте настава која подржава и подстиче развој.

Карактеристике наставе која подржава креативност које су добијене у овом испитивању могу да се упореде са актуелним теоријама креативности, учења и човековог развоја. Добијени аспекти су у највећој мери сагласни са карактеристикама и условима за организацију и извођење развијајуће наставе (Давидов, 1995; Ђорђевић, 2012; Hedegaard, 1990; Трнавац, Ђорђевић, 1992). Стварајући и користећи зону наредног развоја, добра настава и успешно учење подстичу и проширују могућности развоја, а могу га и убрзати (Виготски, према: Ђорђевић, 2012; Давидов, 1995; Hedegaard, 1990). Ученик је субјект наставне делатности који у току процеса подучавања и учења мења и усавршава самог себе (Давидов, 1995; Hedegaard, 1990). Специфичност развијајуће наставне делатности састоји се у томе што у процесу њене реализације ученик усваја теоријска знања која се у првом реду изражавају у начинима интелектуалне делатности (Давидов, 1995).

Карактеристике наставе која подржава креативност сагласне су и са карактеристикама добре наставе и моделима успешног учења (De Corte, 2013; Desforges, 2001; Dryden, Vos, 2001; Meyer, 2005; 2009). У школском раду се углавном користи и подржава аналитичко мишљење, али се све више увиђа потреба за увођењем креативног и практичног мишљења и мењање наставе у правцу који би омогућио развој ових типова мишљења (Sternberg, 2001). Учење је по дефиницији контекстуално и колаборативно – што значи да се дешава кроз сарадњу, заједнички рад ученика и наставника (De Corte, 2013). Отворено образовање обухвата више концепата, као што су пројектни, групни и слободан рад, и ставља акценат на учење које контролише сам ученик (Meyer, 2009). Добијени подаци су у складу са уверењима бројних теоретича-

ра који тврде да се процес учења може успешно водити и настава бити успешна само ако се заснива на стваралачкој активности и самоактивности ученика (Трнавац, Ђорђевић, 1992).

Детаљна анализа описа наставних активности у оквиру којих се креативност може очекивати даје целовиту и кохерентну слику добро организоване, креативне наставе која сусрет наставника и ученика у подучавању и учењу претвара у процес сазнавања. На овај начин настава постаје процес у коме ученик сазнаје нешто ново што пре тог учења није знао, а ово знање подстиче његов даљи развој. Како је настава у највећој мери зависна од категорија испитаника које су укључене у наше испитивање, процењујемо да добијени подаци представљају добру основу можда не за веће већ нешто другачије ангажовање наставног кадра у планирању и реализацији наставних активности. Нема сумње да су потребни и неки други подстицаји који траже измене на разним пољима, од концепције прописаног до флексибилности у реализацији и мерењу постигнутог. У нашем случају, потребно је да се испитивање настави и анализирају карактеристике наставе која подржава креативност у садејству утицаја и значаја других категорија одговора који су добијени у испитивању.

ЗАКЉУЧАК

На основу резултата истраживања о уверењима наставника и других запослених у основним школама у Србији закључујемо да наставници и други запослени сматрају да школа може допринети развоју креативности, а значајан део тог утицаја остварује се преко наставних активности. Најважније карактеристике наставе која подржава испољавање и развој креативности су: креативни задаци и стратегије рада; подстицање и мотивисање ученика да буду креативни; разноврсност у приступима и увођење иновација у наставу; коришћење метода подучавања и учења који подржавају креативност; индивидуализација учења; подстицање ученикове самосталности; наставник олакшава учење. Добра настава је креативан процес, а добри наставници иноватори и истраживачи (Виготски, према: Ђорђевић, 2012; Давидов, 1995; Desforges, 2001; Kyriacou, 2001; Meyer, 2005). Потребно је редефинисање школе у правцу подржавања развоја који се сада запоставља на рачун знања (Dryden, Vos, 2001; Шкорц, 2012).

Литература

Andiliou, A., Murphy, P. K. (2010). Examining variations among researchers' and teachers' conceptualizations of creativity: A review and synthesis of contemporary research, *Educational Research Review*, 5(3), 201–219.

- Corte, De E. (2013). Giftedness considered from the perspective of research on learning and instruction, *High Ability Studies*, 24(1), 3–19.
- Давидов, В. В. (1995). О схватањима развијајуће наставе, у: Крњајић, С. (ур.), *Сазнавање и настава*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 9–36.
- Desforges, C. (2001). *Uspješno učenje i poučavanje: psihologijski pristupi*. Zagreb: Educa.
- Dryden, G., Vos, J. (2001). *Revolucija u učenju: kako promeniti način na koji svijet uči*. Zagreb: Educa.
- Ђорђевић, Ј. (2012). Савремена схватања о настави, учењу и развоју ученика са освртом на теорије и погледе Л. С. Виготског, у: Маринковић, С. (ур.), *Настава и учење: циљеви, стандарди, исходи*. Ужице: Учитељски факултет, 63–76.
- Fleith, D. S. (2000). Teacher and student perceptions of creativity in the classroom environment. *Roeper Review*, 22 (3), 148–153.
- Hedegaard (1990). The zone of proximal development as basic for instruction. In Moll, L.C. (Ed.), *Vygotsky and education*. Cambridge: Cambridge University Press, 349–371.
- Kampylis, P., Berki, E., & Saariuoma, P. (2009). In-service and prospective teachers' conceptions of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 4(1), 15–29.
- Куриациу, С. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
- Максић, С. (2006). *Подстицање креативности у школи*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Максић, С., Ђуришић Бојановић, М. (2013). Преглед истраживања о имплицитним теоријама креативности, у: Гојков, Г., Стојановић, А. (ур.), *Методолошки проблеми истраживања даровитости: зборник 18*. Вршац/Тули: Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Палов“; Arad: Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu“, 227–236.
- Максић, С., Павловић, Ј. (2009). Експертски модел за подстицање креативности у школи, у: Комленовић, Ђ., Малинић, Д., Гашић Павишић, С. (ур.), *Квалитет и ефикасност наставе*. Београд/Волгоград: Институт за педагошка истраживања и Волгоградски државни педагошки универзитет, 281–293.
- Maksić S., Pavlović, J. (2011). Educational researchers' personal explicit theories on creativity and its development: a qualitative study, *High Ability Studies*, 22(2), 219–231.
- Meyer, H. (2002). *Didaktika razredne kvake: rasprave o didaktici, metodici i razvoju škole*. Zagreb: Educa.
- Meyer, H. (2005). *Što je dobra nastava?*. Zagreb: Erudita.
- Meyer, H. (2009). Criteria of good classroom instruction: Empirical findings and didactic advice, у: Комленовић, Ђ., Малинић, Д., Гашић Павишић, С. (ур.), *Квалитет и ефикасност наставе*. Београд: Институт за педагошка истраживања; Волгоград: Волгоградски државни педагошки универзитет, 13–34.
- Renzulli, J. (1992). A general theory for the development of creative productivity through the pursuit of ideal acts of learning, *Gifted Child Quarterly*, 36(4), 170–182.

- Статистички годишњак Републике Србије* (2011). Београд: Републички завод за статистику.
- Sternberg, R. (2001). Giftedness as developing expertise: A theory of the interface between high abilities and achieved excellence, *High Ability Studies*, 12(2), 159–180.
- Шкорц, Б. (2012). *Креативност у интеракцији: психологија стваралаштва*. Земун: Мостарт.
- Terhart, E. (2001). *Методe poučavanja i učenja: uvod u probleme metodične organizacije poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
- Трнавац, Н., Ђорђевић, Ј. (1992). *Педагогија, шесто издање*. Београд: Научна књига.
- Закон о основама система образовања и васпитања (2009). *Службени гласник Републике Србије*, 72/09.

Slavica Maksić, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Jelena Pavlović, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

TEACHING FOR CREATIVITY

Summary

Knowledge acquisition as the main goal of education takes place through the process of teaching which is the main activity at school. Around the world, school teaching is mostly criticized for being transmissive, not interesting and not supportive for creative expression neither of teachers, nor their students. This paper raises the question whether teachers think that creativity can be supported through the teaching process. The subject of this study were teachers' opinions because of their potential influence on teaching and learning. Answers of primary school teachers (N = 244) to the open ended question about school contribution to the development of creativity were classified into eight categories: teaching activities, extra-curricular activities, school climate, curriculum, teachers' professional development, creativity management, equipment and investments, and evaluation of creativity in society. Content analysis was applied to teachers' answers in which teaching activities were referred to as the way to contribute to creativity development. Teaching activities identified in teachers' answers were compared to contemporary theories of creativity, learning and human development. Implications for designing creative teaching and further studies in the field were discussed.

Key words: *teaching, creativity, implicit theories, teachers, primary schools.*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.015.3:159.953.5(082)
371.3(082)
371.12:159.923.3(082)

НАСТАВА и учење : квалитет
васпитно-образовног процеса / [организатори
Учитељски факултет у Ужицу, Педагошки
факултет Нитра, Педагошка факултета в Копре ;
главни и одговорни уредник Радмила Николић].
- Ужице : Учитељски факултет, 2013 (Ужице :
Братис). - 604 стр. : илустр. ; 25 cm

На спор. насл. стр.: Teaching and Learning.
- Радови на срп., енгл. и словен. језику. -
Текст ћир. и лат. - "Ова монографија садржи
радове са међународног научног скупа под
називом 'Настава и учење (квалитет
васпитно-образовног процеса) одржаног 8.
новембра 2013. године, на Учитељском
факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу."
--> Предговор. - На врху насл. стр.:
Универзитет у Крагујевцу. - Тираж 200. - Стр.
13-14: Предговор / редакција. - Напомене и
библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз сваки рад. - Резюме;
Summary.

ISBN 978-86-6191-015-9

1. Николић, Радмила [главни и одговорни
уредник], 1963- 2. Учитељски факултет
(Ужице) 3. Педагошки факултет (Нитра) 4.
Педагошка факултета (Копар)
а) Настава - Методика - Зборници б)
Учење - Методи - Зборници с) Наставници -
Личност - Зборници

COBISS.SR-ID 202313228

 Ова монографија садржи радове са међународног научног скупа под називом „Настава и учење (квалитет васпитно-образовног процеса) одржаног 8. новембра 2013. године, на Учитељском факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу. Организатори скупа су: Универзитет у Крагујевцу, Учитељски факултет у Ужицу (Србија), Universitet „Konstantin Filozof“, Pedagoški fakultet Nitra (Slovačka) и Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta v Kopre (Slovenija).

Монографија представља део резултата остварених у оквиру научноистраживачког пројекта под називом *Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе*, који подржава Министарство просвете и науке Републике Србије, регистрован под бројем 179026, а реализује се у времену од 2011. до 2014. године. Пројекат остварује научноистраживачки тим наставника Учитељског факултета у Ужицу: др Миленко Кундачина, редовни професор – руководилац пројекта; др Снежана Маринковић, редовни професор; др Миомир Милинковић, редовни професор; др Видан Николић, редовни професор; др Радмила Николић, редовни професор; др Крстивоје Шпијуновић, редовни професор; др Данијела Василијевић, ванредни професор; др Милован Стаматовић, ванредни професор; др Жана Бојовић, доцент; др Лидија Златић, доцент; др Сања Маричић, доцент; др Горан Шекељић, доцент; др Јелена Стаматовић, доцент; мр Бранка Арсовић, асистент и мр Љиљана Костић. У тим се укључују и други истраживачи из Србије и иностранства чија су научна интересовања везана за циљеве и задатке Пројекта: др Драгана Бјекић, редовни професор на Техничком факултету у Чачку; др Радован Грандић, редовни професор на Филозофском факултету у Новом Саду; др Миле Илић, редовни професор на Филозофском факултету у Бања Луци; др Ненад Сузић, редовни професор на Филозофском факултету у Бања Луци и др Јасмина Клеменовић, ванредни професор на Филозофском факултету у Новом Саду.

www.ucfu.kg.ac.rs

ISBN: 978-86-6191-015-9

УДК 371.3(082)

ISBN: 978-86-6191-015-9